

dijo. Ako je kak svet za polje boljši, naj se ne pogozduje, vendar se mora gledati, da se namen doseže.

Razvidno je iz navedenega, da se oni prostori, kateri posestnikom na Krasu le nekaj dobička donajajo, ne bodo pogozdili. Da se pa pusti kraji, kateri nobenega dobička ne prinašajo, pogozdó, je gotovo le v korist posestnikov.

Vlada gotovo ne misli Kraševcem svetá z silo jemati, kajti potem bi se morali ondotni prebivalci izseliti, kar bi vladi sami ne bilo po godu.

Po postavi izdani za Trst in okolico, katero smo omenili, smejo se le taki prostori prilastiti, kateri so samo za gozd sposobni.

Kranjska dežela do zdaj še nima postave za pogozdovanje Krasa, pa je uže v delu in se bode načrt v prihodnji sesiji deželnemu zboru predložil.

(Konec prihodnjič.)

Životopisna črtica.

Matija Vrtovec.

Je delal neutrudno,
Zdržval ga ni nikdar
Ne grom, ne vreme studno
Ne toča, na vihar.

Vitoški.

Bilo je ravno dné 5. julija leta 1843., ko je povzdignil naš nikedar nadomestljivi dr. Bleiweis v prvem listu novorojenih „Novic“ svoj glas ter v premili slovenski besedi budil in klical svoje rojake, izlasti kmetovalce in rokodelce, da naj se predramijo, gibljejo vsak v svojem delu in napredujejo, da ne zaostanejo daleč za drugimi narodi — pomagati jim hočejo „Novice“.

Dobrodelni ta klic našel je glasnodoneč odmev ne le na Kranjskem, temveč v vseh pokrajinah slovenskih, še celó na Hrvatskem in v Dalmaciji vprejemali so z veseljem zlate nauke prvega slovenskega lista in prestrojevali je v meso in kri. Zato zapazil se je kmalu napredek vsestranski na preveliko radost našega pokojnega voditelja dr. Bleiweisa in vseh onih, ki so potom „Novic“ delili narodu hrane tečne in plodovite. Med temi možmi zavzema izvestno eno prvih mest Matija Vrtovec, bivši vikarij v Št. Vidu pri Vipavi. Od rojstva „Novic“ do zadnjega svojega zdihljeja bil jim je vedno zvest in sotrudnik neumoren; zlatih nauk na kupe razširjal je v predalih njenih med narod; zato srčno so obžalovale prerano smrt njegovo ter zagotovile so svet pri tej priliki, da se ga spominjajo izlasti sedaj o stoletnici njegovega rojstva, sedaj, ko se bode vzdala dné 8. junija njemu v večni spomin „spominska plošča“ v hišo sorodnika njegovega gosp. Filipa Vrtovca v Št. Vidu. Ker pa je o njegovem trudu temeljito in obširno spregovoril uže naš prezaslužni g. prof. Marn v „Učiteljskem Tovarši“ l. 1878. in posebej v neprecenljivem svojem Jezičniku, hočejo „Novice“ le v glavnih potezah zadostiti prijetni svoji dolžnosti.

Porodil se je Matija Vrtovec v Šmarijah na Primorskem dné 28. januarija leta 1784. Stariši bili so mu stanu kmetijskega, še precej imoviti, duha vrlo krščanskega. V prvih naukih verozakona, v branji, pisanji, številjenji podučeval ga je nek sorodnik njegov — duhovnik v pokoji v Šturijah na Vipavskem. Ker je pokazal uže tū, da je bistre glavice, pošljejo ga dobri roditelji njegovi v Gorico, kjer dovrši z vspehom prav dobrim gimnazijo ali tedanje latinske šole, licejo v Gradci, a bogoslovje 1. leta v Ljubljani, 2., 3. in 4. tečaj pa v Gorici; tū posvečen je bil v mašnika 8. novembra leta 1807. Služboval je ves čas v Vipavski dolini; kot ka-

pelan v trgu do l. 1809.; kot kurat na Planini do leta 1813. in kot vikarij v Št. Vidu, kjer je umrl za vodenico 2. septembra l. 1851.

Matija Vrtovec iskreno vnet za večno srečo svojih faranov, hotel jim je pripomoči tudi do blagostana časnega. Kdor hoče pa učiti druge, treba je, da se uči prej sam — to storil je on. Zajemal je potrebnih nauk iz knjig in spisov mnogovrstnih, pisanih v raznih jezikih, kajti do dobrega se je naučil modernih jezikov: italijanščine, francoščine, nekoliko tudi hrvaščine, dobro slovenščine in uže prej v šolah latinščine in grščine. Ker pa mrtva črka ne izobraži človeka še tako, da bi zamogel do jedra poznati stroko in predmet, o katerem čita — hotel se je izučiti praktično; zato potoval je po vseh pokrajinah slovenskih, po Istrijskem in Primorskem; po gorenji in srednji Italiji, po Dalmaciji, Avstriji, Nemčiji; obiskal je Draždane, Berlin, Monakovo in mnogo drugih svetovnoznanih mest.

Še le sedaj je pričel učiti svoje farane dejanski, izlasti v vinoreji ter v kmetijstvu sploh. Pogovarjal se je z njimi prav po domače skoro slehern dan za večera na „mostu“ šentvidskem; obiskoval jih je pri delu njihovem v vinogradih, na polji in delil jim je tū naukov praktičnih prav po očetovsko. Ker je pa srce njegovo plamtelo za vse Slovence, prijel je za pero ter pisal v „Novice“, ko je uže preje spisal celo vrsto dobrih raznovrstnih sestavkov v „Illyr. Bl.“; tako l. 1821. meseca marca: „Ueber die geologische Entstehung des Wipacher Thales“ itd.

„Vinske trte hvala“ bil je njegov prvi slovenski spis, katerega je priobčil v prvem tečaju „Novic“ l. 1843. štev. 3; ravno tū obelodanil je tudi razprávic svojo o „Ilirskih deželah nekđaj in zdaj“ v štev. 7—9. istega letnika ter mnogo drugih podučljivih večinoma izvirnih izdelkov v tem in drugih tečajih. Med njimi zavzema izvestno prvo častno mesto njegova „Vinoreja“ — zaklad za vsacega kmetovalca in ne le samo za vinorejca, da! kmetijska šola sme se zvati — tako je pisalo vredništvo „Novic“ l. 1845. v št. 49., ko je malo preje izborno to delo izročilo svojega lista naročnikom v 253 strani debeli knjigi; l. 1844. donajale so je „Novice“ kot prilogo. Drugo njegovo neprecenljivo delo je, bodi si za kmetovalca ali obrtnika, prekornostna kmetijska „kemija“ l. 1847.; knjiga ta obsega celih 249 strani v osmerki; doživela je 1856. leta II. natis; tudi ta predmet razpravljal je pisatelj uže preje leta 1846. v „Novicah“ v 27. sestavkih. Žal, da se njegovo „Zvezdoslovje“ ni posebej natisnilo — tako se imenuje njegova učena razprava o zvezdah, zemlji itd., katero so donajale „Novice“ leta 1847. v blizu 20 oddelkih. Križanske vojske pa in „Shodne Ogovore“ izdalo je tedanje „Slovensko društvo“, in sicer prvi spis v svojem letopisu l. 1849., a pridige v posebni knjigi l. 1850. Mnogo Vrtovčevih spisov zapazimo tudi v dr. Bleiweisovem „Berilu“ za nižji, ter v dr. Miklošičevem za višji gimnazij. Občna Povestnica ali zgodovina celega sveta imenuje se njegov zadnji večji spis, katerega pa žal ni dovršil — prehitela ga je smrt na preveliko žalost „Novic“, vseh Slovencev, izlasti Vipavcev.

Neskončno dobrotljiv svojim rojakom v življenji, blagodušen je bil Matija Vrtovec tudi v svoji oporoki. Usmilil se je v prvi vrsti siromakov; siromašnici šentvidski volil je 200 gold.; šmarijski 200 gold.; vipavski in planinski po 100 gold. Sosedski šentvidski zapustil je za zidanje nove župnijske hiše nekoliko poslopja in 1500 gold.; za gluhomutišnico v Gorici 500 gold.; za Alojzijevišče v Ljubljani 500 gold.; za ustanovo: „M. Vrtovčeva miloščina za nesrečnike“ 1000 gold.; — pravico do obresti te glavnice imata vsako dotično leto dva

ponesrečena, manj imovita, pa pridna in poštena kmeta ali pa mlada vdova ali vdovec z več malimi otroci; na posled volil je še za sv. maše v šentvidski glavni cerkvi 450 gold. O tej oporoki poročajo nam „Novice“ l. 1851. št. 45. stran 230 ter povdarjajo konečno: „Tako je naklonil blagi rajnki mož svoji žlahti lepo zapuščino, ubozim in cerkvi lepo pomoč v gotovem denarji za vedne čase, vsim slovenskim deželam pa svojo bogato vednost v svojih neprecenljivih spisih — v duševni in svetni blagor domovini, katere zvest sin je do poslednjega dih-ljeja bil. Takemu možu zamore pač zemljica lahka biti!“

Da gotovo mu je zemljica lahka, v kateri trohne čestiti telesni ostanki njegovi uže blizo 33 let; a tudi hvaležnost naša mu je velika. Uverjeni smo, da to pokazati hočejo Slovenije sinovi in hčere jasno svetu v meri njemu dostojni v nedeljo v prijaznem vipavskem Šent-Vidu. Skoro v proroškem duhu smemo trditi, da se bode zbralo tu število ogromno njegovih čestilcev, ki bodo slavili ga navdušeno po zasluženji; a tudi zatrjevali si bodo drug drugemu, da hočejo posnemati ga vsak po svoji moči dejanski. Gospoda! zadnja naj velja — in tedaj bodite si svesti, da tá „spomenik“ bode mu najprijetnejši, najveličastnejši! Sveto nebo blagoslovi naj naš trud, naša dejanja!

Ivan Lavrenčič.

Narodno-gospodarske stvari.

Trgovinska in obrtna zbornica.

(Konec.)

VII. Gosp. tajnik Iv. Murnik poroča, da je visoko c. k. trgovsko ministerstvo zbornici naznanilo, da je Turčija poslužila se svojega prava, da more zahtevati revizijo specialnega carinskega cenovnika, ob enem da je naznanila Turčija načrt o razredbi pri obravnavah o reviziji carinskega cenovnika kot podlaga. Visoko c. k. trgovsko ministerstvo pozivlje torej zbornico, da bi poročala, katero blago se v zborničnem okraji izvaža v Turčijo, v koliki množini ter kake so cene. Te cene da naj bi predstavljale tržne cene na debelo po 100 kilogramov netto na prostoru, kjer se blago izdeluje, in sicer cena v avstrijskih srebrnih goldinarjih; v slučajih pa, da se navadno ne prodaja blago na vago, marveč po posamnih kosovih, po 12 kosov vkup itd., naj se poleg cene za te enote naznani tudi vaga in cena za 100 kilogramov. V slučajih pa, če se blaga cena vsled kakovosti močno razločuje, ali če se različno blago v en predelek postavi, naj se natanko potem specializuje vrednost. Kar troške (prevažanje, zavarovalnino) zadeva, naj se določijo za večjo množino vkup, in sicer do Carigrada za 100 kilogramov. Sicer pa meni visoko c. k. trgovsko ministerstvo, naj se ne poizvedale sploh teoretično, marveč da se pri teh poizvedbah istinito in natančno določi, katero blago in v kaki množini se izvaža v Turčijo; poizvedbe da naj se predložijo potem visokemu c. k. trgovskemu ministerstvu.

Trgovska zbornica je vsled tega ukaza se obrnila do vseh onih obrtnikov, o katerih je vedela ali vsaj domnevala, da so v kupčijski zvezi s trgovci v Turčiji. Več obrtnikov je naznanilo, da se njih izdelki sicer v Turčijo prodajajo, a oni ne trgujejo neposredno s trgovci v Turčiji, marveč dajejo blago le tržaškim trgovcem, in zaradi tega tudi ne morejo o tej stvari natančneje poročati. Nekoliko odgovorov se pa glasi tako, da se izdelki ne prodajajo v Turčijo, dva vprašana trgovca celó nič nista odgovorila. Iz Kranjske se prodá naravnost v Turčijo na leto primeroma 6000 mc. kaljenega

jekla v zabojih. Tega jekla 100 kil velja po vprečno 18 gold. Cena jekla je pa tudi višja ter se ravna po raznih vrstah. Kranjsko, koroško in štajersko jeklo je mnogo boljše, nego ono iz nemških in angleških tovarn, iz teh tovarn jeklo pa je 30% do 40% cenejše. Želeti bi bilo, da bi se dosegla najnižja carina za uvažanje jekla v Turčijo in delati bi se moralo na to, da bode za vse vrste jekla, katere se iz Avstrije izvažajo, vsaj tista carinska tarifa po vagi, kakoršna je za to blago iz Angleške, Nemčije in Francoske. Iz Kranjske se tudi primeroma 2000 mc. kovanih žebeljev izvaža v Turčijo. Povprečna cena za 100 kil znaša 30 gold. To blago pa je boljši kot ono iz Belgije, Nemčije, Angleške in Francoske, zaradi tega naj bi se skušala tudi pri tem blagu, kakor pri jeklu, doseči nizka carina.

Pri glasovanji se vsprejme predlog: Zbornica naj v smislu tega poročila visokemu c. k. trgovskemu ministerstvu poroča o vprašanji gori omenjenem.

VIII. Gosp. J. Škrbinec omenja, da je novi obrtni zakon uže zadobil moč, a nikjer ni še najti popolnem ustanovljenih zadrug. Gospod govornik torej stavi naslednji predlog: Slavna zbornica naj se obrne v tej zadevi na mestni magistrat.

Gosp. J. Žitnik podpira ta predlog.

Zbornica vzprejme predlog. Potem se seja zaključi.

Tretja seja ênkete o kmetskih razmerah na Kranjskem

(Konec.)

Dr. Dolenc omenja, da v zvezi s posekovanjem gozdov so tudi pašniki, od katerih prebivalci nimajo nobenega vžitka. Ti pašniki so prav kakor ciganska glava, zmirom zmršena, nikdar ne vredjena in pripravna pribežališča za proletarijat, ki si tam dela bajte, svojo živino pase po tujem in krade po polju, da more sebe in svoje živinče preživeti. Tudi za lov bo boljši, ako takih ljudi ne bo več po samotnih krajih, kjer na skrivnem žival streljajo in lové, ne da bi se jim moglo briniti. Jako škodljive za gojzde so tudi kozé, katerih rejo so celó uže na Hrvatskem opustili. Tudi za živino skupna paša ni posebno koristna. Zato on nasvetuje predlog: „Slavna ênketa naj izreče željo do postave o razdelitvi pašnikov in občinskih skupinj.“ — Gospod Bavdek se izreče zoper razdelitev pašnikov, ki naj se prosto pusti ljudem. Za živino je boljše, ako se pase zunaj, kdor hoče rediti žebeta, potrebuje več prostora, ki ga sam nima. On toraj nasprotuje nasvetu g. Dolenca (oho! oho!), v tem pa se ž njim strinja, da naj se gleda na to, da se cigani in taka druhal ne bo naseljevala po samotnih krajih. — Gosp. Potepan ugovarja g. Bavdeku, da je dobro razdeliti pašnike, kakor on vé iz lastne skušnje; živino imajo zdaj boljšo in lepšo, kakor prej, zato priporoča nasvet dr. Dolenca. — Gosp. Bavdek omenja, da ni govoril, naj se pašniki povsod ne razdelé, ampak naj se ljudje ne silijo k razdelitvi. Na Kranjskem je bila razdelitev morda dobra, drugje bi ne bila. — Dr. Poklukar priporoča konec obravnave in omenja, da je državna postava o razdelitvi skupnih zemljišč uže sprejeta in da jo imajo zdaj le še posamezni deželni zbori dopolniti s potrebnimi določbami. Posilne razdelitve ne bo nikjer, ampak ljudje bodo imeli govoriti in se odločiti.

Gosp. deželni predsednik povdarja, da je te dni dobil načrt dotične postave moravske in da bo v 14 dneh sklical ênketo, ki bo pretresala vprašanje, kako bi se enaka postava primerno tudi za našo deželo vprav-